

STRÓJ ZIEMI SIEWIERSKIEJ

Tradycyjny strój regionalny jest jednym z ważniejszych elementów dorobku kultury ludowej. Nie noszono go na co dzień ani do pracy w polu, ale jak samo określenie wskazuje – strój, czyli coś co ozdabia – odnosił się wyłącznie do garderoby odświętnej. Traktowany był jako odzież paradna i zakładano go na specjalne uroczystości związane głównie z życiem rodzinnym lub do kościoła. Szanowano go w sposób wyjątkowy, aby mógł służyć przez wiele lat, nawet kolejnym pokoleniom.

Na kształt jaki przybrał strój siewierski wpływ miało wiele czynników m.in. położenie geograficzne, warunki klimatyczne, sytuacja społeczno-gospodarcza, historia regionu. Dzisiaj można dokonać jego rekonstrukcji na podstawie publikacji m.in. Janiny Marcinkowej, Barbary Bazelich, czy też późniejszych opracowań, a także zachowanych fragmentów ubioru z przełomu XIX i XX wieku. Analizując dotychczasowe badania etnograficzne można wywnioskować, że strój siewierski miał najwięcej podobieństw do stroju małopolskiego.

Strój męski składał się z następujących elementów: koszula, spodnie, kamizelka, kaftan, gunia, kapelusz oraz buty. Koszula o kroju poncho, z długimi rękawami ujętymi w mankiety i stojącym kołnierzykiem uszyta była z białego płótna lnianego. Spinano ją guzikiem lub pod szyją zawiązywano jedwabną chusteczką bądź czerwoną tasiemką. Spodnie wykonane były z wełny, gładkie, ciemnego koloru. Proste nogawki wpuszczone w czarne buty z cholewami na obcasach z podkówkami. Na koszulę zakładano szytą z sukna granatową bądź czarną, wysoko zapinaną kamizelkę z wykładanym kołnierzykiem. Noszono również kaftany z długim rękawem. Wierzchnią część ubioru stanowiła tzw. gunia uszyta ze zgrzebnego (grubego) białego płótna z długimi rękawami, z wykładanym kołnierzem, zapinana na guziki. W pasie przewiązywana czerwonym wełnianym sznurkiem bądź rzemiennym paskiem. Na głowę zakładano czarny filcowy kapelusz z szerokim rondem. Liczba koszul i innych części odzieży stanowiła o stopniu zamożności i o pozycji społecznej człowieka, dlatego starano się zawsze, aby strój był zawsze w miarę możliwości jak najbardziej okazały.

Strój kobiecy składał się z czepca, chustki, koszuli, stanika, halki, spódnicy, fartucha, kaftanika, katanki, pończoch, butów, koralu, krezy i dużej chusty na ramiona. Płócienne w formie czapeczki, obszyte karbowaną listwą i koronką białe czepce były mocno wykrochmalone. Przykrywano je chustką z cienkiej wełenki w ciemnym kolorze. Chusta zdobiona była frędzlami, a w narożnikach wyszyty miała ornament roślinny. Dziewczęta natomiast chodziły z odkrytą głową, a włosy upinały. Koszule szyte z płótna o kroju poncho z długimi rękawami zebranymi u nadgarstka oraz wokół szyi w wąską oszewkę. Dodatkowym elementem koszuli była kreza, na którą wykładano sznury koralu. Szyte również krótkie koszulki o kroju przyramkowym. Na koszulę zakładano dopasowany do figury, z głębokim dekoltem biały płócienny, względnie flanelowy stanik, sznurowany z przodu. Stanik był czasem zdobiony drobnym ornamentem roślinnym. Spódnice - zwane kieckami - długie do połowy łydki, wykonane były z cienkiej wełny, flaneli lub barchanu, cienkiego kaszmiru, tybetu, bostonu, najczęściej w kolorach brązowym, zielonym, popielatym, fioletowym, granatowym, czarnym, a także czerwonym. Na dole obszywano je listwą bądź doszywano tzw. szczołkę. Powyżej naszywano dwa lub trzy rzędy jednokolorowych tasiemek w kolorze brązowym, zielonym, czarnym lub bordowym. W okresie późniejszym kobiety zaczęły nosić również spódnice tybetowe, kwieciste na wzór krakowski. Na spódnice zakładano nieco krótszy fartuch lub o długości równej spódnicy. Fartuch odświętny szyty był najczęściej z cienkiej wełenki w kolorze niebieskim lub niebiesko-zielonym. Szyte również fartuchy z muślinu lub batystu. Kobiety nosiły halki z cienkiego płótna lub batystu, mocno marszczone w pasie. Dół halki wykończony był falbaną, szerokim białym haftem lub koronkową wstawką. Zewnętrzzną część ubioru stanowił kaftanik z długim rękawem oraz z wysokim kołnierzykiem zapinanym niemal pod samą szyję. Najczęściej szyte go z tego samego materiału co spódnice lub w kolorze czarnym albo bordowym. W pasie miał doszytą falbanę albo też drobne fałdowanie. Jego ozdobę stanowiły obszycia aksamitną taśmą na rękawach i z przodu kaftana. Wierzchnie odzienie,

stanowiły również duże wełniane jednokolorowe chusty koloru zielonego, brązowego, szarego lub wiśniowego w słabo zaznaczoną kratę. Noszono także chusty tureckie. W czasie zimy kobiety nosiły katanki zwane również jupą, w kolorze czarnym, granatowym lub szarym. Oprócz katanki noszono także kozuchy. Na nogi zakładano robione ręcznie czarne lub czerwone pończochy oraz wysokie trzewiki - sznurowane, bądź zapinane na guziki, na płaskim lub niewielkim obcasie w kolorze czarnym albo wiśniowym. Według liczby posiadanych chust, kiecek, fartuchów oceniano stopień zamożności właścicielki.

Należy zauważyć, że w większości ubiory wykonywane były przez ich użytkowników. W materiały, ale także gotowe stroje lub ich części, zaopatrywano się na targach w Siewierzu lub Żarkach. Targi zaś nie były tylko miejscem gdzie dokonywano wymiany towarów, ale także spotkań i obserwacji życia. Tutaj można było podpatrzeć wzór i sposób ubierania się innych. Bardzo widoczne były różnice w strojach między zamożnymi gospodarzami, a uboższymi mieszkańcami wsi. Zamożni chłopcy mieli stroje z lepszych materiałów - było i tak, że najbiedniejsi w ogóle ich nie mieli.

Strój - i jego części - spełniał przypisane do niego funkcje. Pełnił również określone role w społeczeństwie np. praktyczne, estetyczne, obrzędowe, a także określał wiek. Stanowił widoczny znak czy dana osoba jest stanu wolnego, czy zamężna, w żałobie czy też odgrywała określoną rolę podczas uroczystości weselnych.

Jak wynika z relacji mieszkańców Siewierza i okolicznych miejscowości w wyniku migracji ludności po pierwszej i drugiej wojnie światowej, siewierski strój ludowy został zapomniany. Wiek XX na ziemi siewierskiej przyniósł powolne zastępowanie stroju ludowego odzieżą fabryczną. Zdarzało się jednak, że jeszcze w późniejszym okresie można było dostrzec mieszkańców okolicznych wsi noszących jego pojedyncze elementy.

Oprac. Olga Myrta

Rysunek stroju siewierskiego

źródło J. Marcinkowa, K. Sobczyńska, W. Byszewski – Folklor Zagłębia Dąbrowskiego

Rysunek stroju męskiego siewierskiego

źródło J. Marcinkowa, K. Sobczyńska, W. Byszewski – Folklor Zagłębia Dąbrowskiego

Figurki strojów siewierskich
ul. Żwirki i Wigury 16, Siewierz, 42-470 Siewierz

Figurki strojów siewierskich
ul. Żwirki i Wigury 16, Siewierz, 42-470 Siewierz

Urząd Miasta i Gminy Siewierz, 42-470 Siewierz, ul. Żwirki i Wigury 16, tel. 32 64 99 400, e-mail: siewierz@siewierz.pl
Burmistrz Miasta i Gminy Siewierz mgr Zdzisław Banaś